WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)
z dnia 28 kwietnia 2005 r. *

W sprawie C-104/03

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie Protokołu z dnia 3 czerwca 1971 r. w sprawie dokonywania przez Trybunał Sprawiedliwości wykładni Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Gerechtshof te Amsterdam (Niderlandy) postanowieniem z dnia 12 grudnia 2002 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 marca 2003 r., w postępowaniu:

St. Paul Dairy Industries NV

przeciwko

Unibel Exser BVBA

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann (sprawozdawca), prezes izby, N. Colneric, J.N. Cunha Rodrigues, M. Ilešič i E. Levits, sędziowie,

rzecznik generalny: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
sekretarz: M.F. Contet, główny administrator,

* Język postępowania: niderlandzki.

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 lipca 2004 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu St. Paul Dairy Industries NV przez R. M. A. Lensena, advocaat,

— w imieniu Unibel Exser BVBA przez I. P. de Groota, advocaat,

— w imieniu rządu niemieckiego przez R. Wagnera, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez K. Manjiego, działającego w charakterze pełnomocnika, wspomaganego przez T. Warda, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez E. Manhaeve'a i A.M. Rouchaud-Joët, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 9 września 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 24 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń

sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, str. 32), zmienionej Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, str. 1, zmieniony tekst, str. 77), Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, str. 1), Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii oraz Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, str. 1) i Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii oraz Królestwa Szwecji (Dz.U. 1997, C 15, str. 1, zwanej dalej „konwencją").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między St. Paul Dairy Industries NV (zwanej dalej „St. Paul Dairy") a Unibel Exser BVBA (zwanej dalej „Unibel"), spółkami mającymi siedziby w Belgii, którego przedmiotem jest przesłuchanie świadka zamieszkałego w Niderlandach.

Ramy prawne

Konwencja

3 Artykuł 24 konwencji stanowi:

„Wniosek o zastosowanie środków tymczasowych, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, przewidzianych w prawie Umawiającego się Państwa, może zostać wniesiony do sądu tego państwa także wówczas, gdy na podstawie niniejszej konwencji sprawa główna należy do jurysdykcji sądu innego Umawiającego się Państwa".

Prawo krajowe

4 Artykuł 186 ust. 1 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (holenderskiego kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „HKPC") stanowi, że w przypadkach gdy prawo dopuszcza dowód z zeznań świadka, sąd może, na wniosek zainteresowanego, zarządzić wstępne przesłuchanie świadków przed wniesieniem powództwa.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

5 Postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2002 r. Rechtbank te Haarlem (Niderlandy) zarządził na wniosek Unibel wstępne przesłuchanie świadka zamieszkałego w Niderlandach.

6 St. Paul Dairy zaskarżyła to postanowienie do Gerechtshof te Amsterdam, podnosząc brak właściwości sądu niderlandzkiego do rozpoznania wniosku Unibel.

7 W odniesieniu do istoty sporu między Unibel a St. Paul Dairy postanowienie odsyłające wskazuje jako znaną sądowi okoliczność, że obie strony mają siedziby w Belgii, stosunek prawny będący przedmiotem sporu przed sądem krajowym podlega prawu belgijskiemu, właściwy do rozpoznania tego sporu jest sąd belgijski, a ani w Niderlandach, ani w Belgii nie wniesiono innej sprawy mającej ten sam przedmiot.

8 W tych okolicznościach Gerechtshof te Amsterdam postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy procedura »przesłuchania świadków przed wniesieniem powództwa« ustanowiona w art. 186 i nast. [HKPC] wchodzi w zakres zastosowania konwencji brukselskiej, biorąc pod uwagę, że zgodnie z ww. przepisami ma ona na celu umożliwienie przesłuchania świadków w możliwie najkrótszym czasie po wystąpieniu spornych okoliczności oraz zapobieżenie utracie dowodów, a także, i w szczególności, umożliwienie każdej osobie zainteresowanej ewentualnym przyszłym postępowaniem cywilnym — to jest osobom zainteresowanym wniesieniem powództwa, osobom spodziewającym się wniesienia powództwa przeciwko nim albo osobom trzecim zainteresowanym postępowaniem z innych względów — uzyskania wstępnych informacji o okolicznościach faktycznych (których może jeszcze nie znać szczegółowo), by mogła lepiej ocenić swoją sytuację, w szczególności w kwestii tożsamości osoby, przeciwko której powództwo powinno zostać wniesione?

2) W przypadku odpowiedzi pozytywnej czy chodzi tu o środek tymczasowy lub zabezpieczający w rozumieniu art. 24 konwencji brukselskiej?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

9 Przedmiotem postawionych przez sąd krajowy pytań, które należy rozpoznać łącznie, jest w istocie problem, czy wniosek o zarządzenie przesłuchania świadka przed wszczęciem postępowania co do istoty sprawy, które to przesłuchanie ma na celu umożliwić wnioskodawcy ocenę zasadności podjęcia ewentualnych czynności procesowych, mieści się w zakresie stosowania konwencji jako środek tymczasowy lub zabezpieczający w rozumieniu jej art. 24.

10 Należy na wstępie przypomnieć, że na podstawie art. 24 konwencji można uzyskać zastosowanie środka tymczasowego lub zabezpieczającego wyłącznie w dziedzinach należących do materialnego zakresu stosowania konwencji, określonego w jej art. 1 (wyroki: z dnia 27 marca 1979 r. w sprawie 143/78 De Cavel, Rec. str. 1055, pkt 9, z dnia 31 marca 1982 r. w sprawie 25/81 C.H.W., Rec. str. 1189, pkt 12 i z dnia 17 listopada 1998 r. w sprawie C-391/95 Van Uden, Rec. str. I-7091, pkt 30). Rolą sądu krajowego jest zbadać, czy warunek ten został spełniony w zawisłej przed nim sprawie.

11 Artykuł 24 konwencji zezwala sądowi umawiającego się państwa na wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o zastosowanie środka tymczasowego lub zabezpieczającego w sytuacji, gdy sąd ten nie jest właściwy do rozpoznania sprawy co do istoty. Postanowienie to wprowadza zatem wyjątek od zasad jurysdykcji ustanowionych w konwencji i winno być w związku z tym interpretowane w sposób zawężający.

12 Jurysdykcja ustanowiona na zasadzie odstępstwa w art. 24 konwencji ma na celu ochronę stron przed szkodami wynikającymi z długich terminów, właściwych każdej procedurze międzynarodowej.

13 Zgodnie z tym celem przez „środki tymczasowe i zabezpieczające" w rozumieniu art. 24 konwencji należy rozumieć środki, które w dziedzinach należących do zakresu stosowania konwencji mają za zadanie zachować istniejącą sytuację faktyczną lub prawną celem zabezpieczenia praw, których uznania dochodzi się przed sądem rozpoznającym sprawę co do istoty (wyrok z dnia 26 marca 1992 r. w sprawie C-261/90 Reichert i Kockler, Rec. str. I-2149, pkt 34 i ww. wyrok w sprawie Van Uden, pkt 37).

14 Zarządzenie tego typu środków wymaga od sądu, poza szczególną ostrożnością, dogłębnej znajomości konkretnych okoliczności, w których środek ten ma wywoływać skutki. Z zasady uwzględnienie wniosku winno być uzależnione od spełnienia wszelkich warunków zapewniających, że zarządzony środek będzie miał charakter tymczasowy lub zabezpieczający (wyrok z dnia 21 maja 1980 r. w sprawie 125/79 Denilauler, Rec. str. 1553, pkt 15 i ww. wyrok w sprawie Van Uden, pkt 38).

15 Środek, o którego zarządzenie wnosi się w sprawie przed sądem krajowym, to jest przesłuchanie przed sądem umawiającego się państwa świadka zamieszkałego na terytorium tego państwa, ma na celu ustalenie okoliczności faktycznych, od których uzależnione może być rozstrzygnięcie ewentualnego przyszłego sporu, do czego właściwy będzie sąd innego umawiającego się państwa.

16 Jak wynika z postanowienia odsyłającego, środek ten, którego zastosowanie nie jest, zgodnie z prawem zainteresowanego umawiającego się państwa, poddane żadnym szczególnym warunkom, ma na celu umożliwienie wnioskodawcy ocenienia celowości wniesienia ewentualnego powództwa, ustalenia podstaw takiego powództwa oraz określenia zasadności zarzutów, jakie mógłby podnieść.

17 Należy uznać, że w braku innego uzasadnienia niż interes, jaki ma wnioskodawca w możliwości oceny celowości wszczęcia postępowania co do istoty, środek, o którego zastosowanie wnosi się w sprawie przed sądem krajowym, nie odpowiada opisanym w pkt 12 i 13 niniejszego wyroku celom art. 24 konwencji.

18 Trzeba w tej kwestii stwierdzić, że uwzględnienie wniosku o zastosowanie tego rodzaju środka mogłoby z łatwością zostać użyte w celu ominięcia na etapie postępowania dowodowego zasad jurysdykcji ustanowionych w art. 2 i 5–18 konwencji.

19 Zasada pewności prawa, której realizacja jest jednym z celów konwencji, wymaga zaś między innymi dokonywania wykładni zasad jurysdykcji stanowiących odstępstwa od generalnej zasady wyrażonej w art. 2, takich jak zasada ustanowiona w art. 24, w sposób pozwalający przeciętnie poinformowanej osobie pozwanej w rozsądnym zakresie przewidzieć, przed jakimi sądami, poza państwem, w którym zamieszkuje, może być zmuszona do obrony swoich interesów w postępowaniu sądowym (zob. podobnie wyroki: z dnia 28 września 1999 r. w sprawie C-440/97 GIE Groupe Concorde i in., Rec. str. I-6307, pkt 23 i 24, z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-256/00 Besix, Rec. str. I-1699, pkt 24 i z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie C-281/02 Owusu, Zb.Orz. str. I-1383, pkt 38–40).

20 Zastosowanie środka tego rodzaju, jak rozpatrywany w sprawie przed sądem krajowym może też prowadzić do sytuacji, w której wiele sądów będzie właściwych do rozpoznania jednego stosunku prawnego, co jest sprzeczne z celami konwencji (wyrok z dnia 20 marca 1997 r. w sprawie C-295/95 Farrell, Rec. str. I-1683, pkt 13).

21 Skutki opisane w pkt 18 i 20 niniejszego wyroku są wprawdzie nierozłącznie związane ze stosowaniem art. 24 konwencji, jednakże ich wystąpienie może być uzasadnione tylko w sytuacji, gdy środek, którego dotyczy wniosek, odpowiada celowi tego artykułu.

22 Jak zaś zostało stwierdzone w pkt 17 niniejszego wyroku, w sprawie przed sądem krajowym warunek ten nie jest spełniony.

23 Co więcej, wniosek o przesłuchanie świadka w okolicznościach leżących u podstaw sprawy przed sądem krajowym mógłby służyć jako metoda ominięcia zasad regulujących, z jednakowymi gwarancjami i skutkami dla wszystkich uczestników postępowań sądowych, przekazywanie i rozpatrywanie wniosków sądów państw członkowskich o przeprowadzenie środków dowodowych w innych państwach członkowskich [zob. rozporządzenie Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych (Dz.U. L 174, str. 1)].

24 Powyższe rozważania są wystarczające do wykluczenia, by środek, którego celem jest umożliwienie wnioskodawcy dokonanie oceny szans powodzenia lub ryzyka ewentualnego procesu, mógł być uznany za środek tymczasowy lub zabezpieczający w rozumieniu art. 24 konwencji.

25 Trzeba zatem na postawione pytania udzielić takiej odpowiedzi, iż art. 24 konwencji należy interpretować w ten sposób, że zarządzenie przesłuchania świadka w celu umożliwienia wnioskodawcy ocenienia celowości wniesienia ewentualnego powództwa, ustalenia podstaw takiego powództwa oraz określenia zasadności zarzutów, jakie mógłby podnieść, nie wchodzi w zakres pojęcia „środka tymczasowego lub zabezpieczającego".

W przedmiocie kosztów

26 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 24 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej, Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii oraz Republiki Portugalskiej i Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii oraz Królestwa Szwecji, należy interpretować w ten sposób, że zarządzenie przesłuchania świadka w celu umożliwienia wnioskodawcy ocenienia celowości wniesienia ewentualnego powództwa, ustalenia podstaw takiego powództwa oraz określenia zasadności zarzutów, jakie mógłby podnieść, nie wchodzi w zakres pojęcia „środka tymczasowego lub zabezpieczającego".

Podpisy